

lehetőségek határain belül – minél előbb az érdeklődők kezébe kellene adni az utóbbi 50 év hidegháborús történelmi atlaszát is, melynek előkészítő munkálatai már folynak, s amelyet a szerző a „Megosztott világ” ikerpárjának szán.

Végezetül mintegy összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy FISCHER F. munkája a modern – nyugaton már alkalmazott – tanári kézikönyvírásnak, jegyzetkészítésnek, segédanyagközlésnek olyan példáját adja, amely – reméljük – más tudományterületeken is hamarosan követőkre talál. A művet a magyar geográfus társadalom figyelmébe ajánlom.

GOLOBICS PÁL

Földrajzi Világtalasz. – Kartográfiai Vállalat, Budapest, 1992. 464 old.

Az elmúlt évtizedekben számos kiadást megért *Nagy* (képes politikai és gazdasági) *világtalasz* után a Kartográfiai Vállalat 1992. végén lényegesen átdolgozott formában adta ki a fenti címmel jelzett művét.

Az új, bővített atlasz mind megjelenésében, mind tartalmában lényeges változásokat mutat elődeivel szemben. Vagyis adatbázisában és szerkezetében tükrözi a világpolitika és a világ gazdaság folytonos változását, de megjelenési formájában is számos újdonsággal örvendeztették meg a szerkesztők a térképkedvelők széles táborát. Legfeltűnőbb változás, hogy míg a korábbi világtalaszok lapjai nagyrészt a közigazgatási hovatartozást kihangsúlyozó országok, megyék területének színezésével operálnak, addig az új világtalasz oldalainak zöme – nyilván földrajzi jelzete miatt is – *részletes domborzatrajzzal* jelenik meg. A pasztell színezésű domborzat kirajzolja a földrészek, ország(csoport)ok különböző hierarchiaszintű tájait, elkülönítésüket – nagyságfokozat szerint – a tájak területi kiterjedését jelző névrajz segíti. Erre az alapra kerülnek színes ábrázolással az ország-, a tartomány-, a megye- stb. határok, ill. a városok, az utak, továbbá feketén a vasút és sok egyéb objektum, valamint a teljes névrajz.

A korábbi világtalaszokkal szemben ebből a műből teljesen kimaradtak a mezőgazdasági, a bányászati, az ipari és a közlekedési térképek. Ugyancsak eltekintettek a szerkesztők az egyes országok jellegzetességeit reprezentáló képek közlésétől. Megmaradtak viszont a növény- és állatföldrajzi térképek. Minthogy *földrajzi világtalaszról* van szó, ezeket a – megítélésem szerint – leginkább „kisiskolás” térképoldalakat is el lehetett volna hagyni. Főleg azért, mert mai világunkat éppen a természetes növénytakaró, ill. a jellegzetes természeti növényvilág és a vadon élő állatok *hiánya* jellemzi, főleg a mezőgazdasági kultúrák területi igénye miatt (amelyek térképei viszont elmaradtak).

Az igényes földgömb-grafikával, keménykötésben, 35 ezer példányban megjelent atlaszmű *négy fő* részre osztható. Az első harmad – a már említett kartográfiai újításokkal – alapos átdolgozásban maradtalanul tartalmazza a korábbi világtalasz földrészeit, kiemelkedő fontosságú kontinensrészeit és régióit, még részletesebben a hazai szempontból legfontosabb – főleg európai – országokat. Korábban nem szerepelt az atlaszban a *Szárzsföldek és tengerek domborzati képe*, itt viszont igényes, a lényegyet kiemelő formában jelenik meg.

A legutóbbi évek „viharos” politikai eseményeit felidézve úgy véljük, tényszerű az a megállapítás, hogy a szerkesztőbizottság *napra kész információkat* igyekezett adni a Világ és benne Közép- és Kelet-Európa változásairól, az egykori Szovjet Birodalom széthullásáról. Ennek megfelelően a korábbi Jugoszlávia, ill. a Független Államok Közössége „tagországai” a *felbomlás és az átfarmálódás* folyamatát mutatják, Csehszlovákia kettéválásáról azonban az atlasz még nem tudósíthat, mert a szerkesztés 1992. januárjában – és nem a következő év elején – zárult.

A szerkesztőbizottságnak arra is gondja volt, hogy az atlasz új térképoldalai főleg olyan területeket mutassanak be, emeljenek ki, amelyek gazdasági, ill. politikai jelentősége a korábbi időkhoz képest megnőtt. Talán az efféle igyekezet túlhajtása, hogy a függetlenné vált Baltikum országai négy oldalon is megjelennek (ami nyilvánvalóan nem indokolt), ezzel szemben a ma már *Visegrádi Csoport*ként emlegetett partnerországok (Lengyelország, Csehország, Szlovákia) úgy jelennek meg a 38–39. oldalon, hogy az atlaszlap nyugati oldalára még Németország Bréma–Stuttgart vonaláig terjedő része is ráfért.

Külön kell szót ejteni a hazánkat bemutató térképlapok tartalmi és formai jegyeiről. A *Magyarország felszíne* c. térkép oly módon mutatja be hazánk hegy- és vízrajzát, hogy a nagy- és középtájak mellett a térkép csaknem minden kistáját is feltünteti *névrajzilag*. A határon túli terület teljes névanyaga – *helyesen* – a magyar táj- és vízrajzi nevezéktannal jelenik meg. A *Magyarország megyéi* c. térképlap különböző színekkel különíti el az ország 19 megyéjét és a fővárost, ugyanakkor színárnyalattal emeli ki a megyeszékhelyeket (Salgótarján kivételével), s néhány nagyobb várost is. Bekeretelve tünteti fel – szövegesen – a 8 köztársasági megbízott működési területét.

Nagyon igényes kivitelezésben jelenik meg a *Budapest és környéke* c. térkép, amely É–D-i szélességben a Kismaros–Ercsi, Ny–K-i hosszúságban a Biatorbágy–Gödöllő vonalig terjed. A főváros kerületeit római számok és történelmi elnevezésük jelöli, néhány fontos térség, objektum (pl. Kamaraerdő, Rákosi-rétek, ill. Városliget, Újköztemető) kiemelésével. A „környéki rész” a hegységi *Budai*, ill. *Pilis-i Tájvédelmi Körzetet*, a síksági *Ócsai Tájvédelmi Körzetet* is feltünteti.

Magyarország négy teljes lapon megjelenő, égtájak szerint jelzett térképei a természeti környezet és a közigazgatás kartográfiai kombinációjának (tökéletes olvashatóságának) nagyszerű példája. A térképen minden táj és település megjelenik, de ugyanúgy a vízrajz, s a vasúthálózat is teljes. A határon túli területek térképi tartalma hasonló részletességű, s a névrajz jelentős része – szemben a korábbi atlaszokkal – magyarul is meg jelenik (a hivatalos alatt).

Az európai ország(csoport)ok térképlapjainak szegélyén gyakran találhatunk terület-kinagyításokat, s ezek mindig olyan részletek, amelyek ténylegesen érdemesek a kiemelésre (pl. a volt Jugoszlávia térképének DNy-i sarkában: Isztria-félsziget, ill. a Dalmát-tengerpart; Németország lapjának alján a Ruhr-vidék, ill. a Szász iparvidék). Különös, de végül is indokolt, hogy az *európai kisállamok* (Luxemburg, Faröer, Lichtenstein, Andorra, Málta, San Marino, Gibraltár, Monaco és a Vatikán) mindegyike különböző méretarányban, egyazon lapon, de végül is *külön* megjelenik, ezzel szemben Európa országai közül *önállóan* csak Németország szerepel. A Független Államok Közösségének ábrázolásával kapcsolatos újítás, hogy a korábbi Szovjetunió egésze *egyben* jelenik meg a *Kelet-Európa és Ázsia északi része* c. térképlapon, majd külön oldalak részletezik más-más méretarányban *Kelet-Európát*; *Belorusszia, Ukrajna, Moldova* hármását (amin rajta vannak a balti országok is); az *Alsó-Volga-vidék* és a *Kaukázus* térségét; továbbá *Nyugat- és Közép-Szibériát, Közép-Ázsiát*; végül *Kelet-Szibériát*.

Ázsia tárgyalását – hasonlóan Európához – a földrész felszínének és országainak térképei vezetik be. Ezt követően regionális kiemelések (pl. Izrael, Libanon, a Perzsa [Arab]-öböl, ill. maláj-szigetvilág, Kína délkeleti része, Japán középső része) sorakoznak. Ugyanez a rendszer mutatkozik meg a többi földrész tárgyalásánál is, azaz a *részletek* a lényegi információkat úgy emelik ki, hogy azért a *teljeset kereső* térképolvasó igénye sem szenved csorbát.

Az atlasz *második része* 58 oldal terjedelemben az országok földrajzi, politikai és gazdasági jellemzőiről *almanachszerű* információkat ad (terület, lakosság, népsűrűség, főváros, államforma, közigazgatási beosztás, pénznem, népesebb települések, természetföldrajzi jellemzők, gazdaság, közlekedés, külkereskedelem). Ezen adatok most, amikor számos új ország nevét sem igen ismerjük, igen fontosak, mert *azonnali* összehasonlításra adnak lehetőséget.

A földrajzi adatokat tartalmazó *harmadik rész* a Föld, a Nap, a Hold és egyéb „globális” mutatók, majd a „legek” közlése után *gazdasági táblázatokban* összegezi az atlasz a mezőgazdasági, ill. bányászati és ipari, valamint a kereskedelmi és infrastruktúrára vonatkozó legfontosabb információkat. Megtalálhatók táblázatos kimutatásban a legforgalmasabb kikötők és repülőterek, a Föld legnépesebb országai és városai, a legelterjedtebb nyelvek, a legnagyobb vallások, a különböző mértékegységek stb. Dicsőretre méltó újítás, hogy a földrajzi névfűrés tudnivalóiban is eligazít az atlasz, mint ahogy közel százezer földrajzi nevet is tartalmaz az atlasz *negyedik, névmutató része*.

Meggyőződésem, hogy az új *Földrajzi Világatlaszt* mind a tanárok és a diákok, mind pedig a „világ dolgai” iránt érdeklődő igényes nagyközönség eredményesen forgathatja: a térképek és az atlaszban táblázatosan közölt adatok nagyban segíthetik korunk emberét a tájékozódásban, a világ politikai, gazdasági problémáinak térbeli megértésében.

RÉTVÁRI LÁSZLÓ